Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ) – Sport, Education and Child (SEC)
ISSN: 2791-643X

Ergenlerin Beş Faktör Kişilik Modelleriyle Duygusal Zekâları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Büşra Selvi[1*], Ümit Kahraman[2]

Makale Bilgisi
Makale Türü: Orijinal Araştırma
Geliş Tarihi: 20.05.2026
Kabul Tarihi: 29.09.2026
Yıl: 2026 | Cilt: 6 | Sayı: 3 | Sayfa: 49-71
DOI: 10.5505/sec.2026.36025

[*]**Sorumlu Yazar:** Büşra SELVİ

Yazar Notu: Bu çalışma, ilk yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Alıntılama: Selvi, B. & Kahraman, Ü. (2026). Ergenlerin Kişilik Modelleriyle Duygusal Zekâları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Spor, Eğitim ve Çocuk, 6*(3), 49-71.

Etik Kurul Beyanı: Bu çalışma için Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 30.01.2025 tarihli ve 4 toplantı, 3 karar numaralı etik kurul onayı alınmıştır. Ayrıca araştırma uygulama izni Millî Eğitim Bakanlığı ilgili birimlerinden 07.03.2025 tarihinde alınmıştır.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yazım ve düzenleme aşamalarında yapay zekâ destekli araçlardan yararlanılmıştır. Ancak çalışmanın tüm bilimsel içeriği, analizleri ve yorumları yazarlara aittir.

Teşekkür ve Açıklamalar

Bu araştırmada herhangi bir kurum veya kuruluştan maddi destek alınmamıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması

Araştırmacıların, araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Yazar Katkısı

B.S.: Kavramsallaştırma, veri toplama, analiz, yazım
Ü.K.: Danışmanlık, eleştirel gözden geçirme

---

[1] **Büşra SELVİ,** Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Türkiye, busraselvi016@gmail.com , ORCID: 0009-0002-6568-1428
[2] Ümit KAHRAMAN, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Türkiye, drumitkahraman@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4547-6753

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)
Sport, Education and Child (SEC)

Ergenlerin Beş Faktör Kişilik Modelleriyle Duygusal Zekâları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Büşra Selvi[1] & Ümit Kahraman[2]

[1]Çocuk Gelişimi Uzmanı, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
[2] Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

[1] Bu makale, "Ergenlerin Kişilik Modelleriyle Duygusal Zekâları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin duygusal zekâ düzeyleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve bu değişkenlerin çeşitli demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Araştırma, nicel araştırma yaklaşımı kapsamında ilişkisel tarama modeliyle yürütülmüştür. Çalışma grubunu 2024–2025 eğitim öğretim yılında Bilecik merkezdeki liselerde öğrenim gören ve ergenlik döneminde bulunan 395 öğrenci oluşturmuştur. Veriler kişisel bilgi formu, Duygusal Zekâ Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde bağımsız örneklemler t-testi, tek yönlü varyans analizi ve Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi kullanılmıştır. Bulgular, duygusal zekânın anlama, kolaylaştırma ve düzenleme alt boyutları ile kişilik özellikleri arasında genel olarak pozitif yönlü, düşük ve orta düzeyde anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermiştir. Özellikle duygusal zekânın düzenleme boyutunun kişilik özellikleriyle diğer alt boyutlara kıyasla daha güçlü ilişkiler sergilediği belirlenmiştir. Demografik değişkenler açısından duygusal zekâ alt boyutlarının büyük ölçüde anlamlı biçimde farklılaşmadığı; buna karşın kişilik özelliklerinin bazı boyutlarında cinsiyet, ebeveyn eğitim düzeyi ve aile gelir düzeyine göre anlamlı farklılıklar görülebildiği saptanmıştır. Sonuçlar, duygusal zekâ ile kişilik özelliklerinin ilişkili ancak birbirinden farklılaşabilen çok boyutlu yapılar olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, ergenlerin duygusal farkındalık, duygu düzenleme ve sosyal uyum becerilerini destekleyen okul temelli çalışmaların önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Beş faktör kişilik modeli, duygusal zekâ, ergenlik, kişilik özellikleri, psikolojik gelişim

ABSTRACT

This study aimed to examine the relationship between adolescents' emotional intelligence levels and Five-Factor personality traits and to determine whether these variables differ according to selected demographic characteristics. The study was conducted using a relational survey model within a quantitative research approach. The sample consisted of 395 high school students in adolescence studying in the city center of Bilecik during the 2024–2025 academic year. Data were collected using a personal information form, the Emotional Intelligence Scale, and the Big Five Personality Scale. Independent samples t-tests, one-way analysis of variance, and Pearson product-moment correlation analysis were used to analyze the data. The findings showed significant positive, low to moderate relationships between the understanding, facilitation, and regulation dimensions of emotional intelligence and personality traits. In particular, the emotion regulation dimension demonstrated stronger associations with personality traits than the other emotional intelligence dimensions. In terms of demographic variables, emotional intelligence dimensions largely did not differ significantly, whereas some personality traits differed according to gender, parental education level, and family income. Overall, the results indicate that emotional intelligence and personality traits are related but not fully overlapping multidimensional constructs. Accordingly, the findings emphasize the importance of school-based psychoeducational interventions that support adolescents' emotional awareness, emotion regulation, and social adjustment skills.

Keywords: Five-Factor Personality Model, emotional intelligence, adolescence, personality traits, psychological development

1. GİRİŞ

Ergenlik dönemi, bireyin biyolojik, bilişsel, duygusal ve sosyal açılardan hızlı değişimler yaşadığı kritik bir gelişim evresi olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemde bireyler yalnızca fiziksel olarak değil; kimlik gelişimi, akran ilişkileri, aile içi etkileşimler, akademik beklentiler ve sosyal roller bakımından da yoğun bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Bu gelişimsel süreç, ergenlerin duygularını anlama, düzenleme, sosyal çevreyle sağlıklı ilişkiler kurma ve karşılaştıkları sorunlarla başa çıkma becerilerini daha önemli hale getirmektedir. Bu nedenle ergenlik döneminde duygusal zekâ ve kişilik özelliklerinin birlikte ele alınması, bireyin psikolojik uyumunu ve sosyal işlevselliğini anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Duygusal zekâ, bireyin kendi ve başkalarının duygularını fark etme, anlama, değerlendirme ve düzenleme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Mayer ve Salovey, 1997). Duygusal farkındalık, empati ve duyguları yönetme gibi becerileri içeren çok boyutlu bir yapıdır. Kuramsal yaklaşımlar, bireyin yaşamında bilişsel yeterliliklerin yanı sıra duygusal ve sosyal becerilerin de önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Bar-On, 1997, 2006; Goleman, 1995). Bu doğrultuda duygusal zekâ; sosyal ilişkiler, stresle başa çıkma ve psikolojik iyi oluş açısından önemli bir değişken olarak değerlendirilmektedir.

Ergenlik döneminde duygusal zekânın önemi daha belirgin hale gelmektedir. Duygusal zekâ becerilerinin gelişmiş olması, ergenlerin duygusal deneyimlerini daha sağlıklı biçimde anlamlandırmalarına ve kişilerarası ilişkilerinde daha uyumlu davranışlar sergilemelerine katkı sağlayabilmektedir. Özellikle duyguları anlama ve düzenleme becerileri; stresle başa çıkma, akran ilişkilerini yönetme ve problem çözme süreçlerinde önemli bir koruyucu işlev üstlenmektedir (Mayer, Salovey ve Caruso, 2004). Ayrıca duygusal zekâ düzeyi yüksek bireylerin psikolojik uyum, sosyal ilişkiler ve öz farkındalık açısından daha güçlü özellikler sergileyebildikleri belirtilmektedir (Extremera ve Fernández-Berrocal, 2006). Bu nedenle duygusal zekâ, ergenlerin psikolojik iyi oluşları ve sosyal işlevsellikleri açısından önemli bir gelişim alanı olarak değerlendirilmektedir.

Duygusal zekâ ile ilişkili önemli yapılardan biri de kişilik özellikleridir. Kişilik, bireyin düşünce, duygu ve davranış örüntülerinde görece süreklilik gösteren bireysel farklılıkları ifade etmektedir. Kişilik özelliklerini açıklamada yaygın biçimde kullanılan "Beş Faktör Kişilik Modeli" dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengelilik/nevrotiklik ve deneyime açıklık/hayal gücü boyutlarından oluşmaktadır (Costa ve McCrae, 1992; Goldberg, 1993). Bu model, bireylerin sosyal ilişkilerdeki tutumlarını, öz denetim düzeylerini, duygusal tepkilerini ve yeni deneyimlere açıklıklarını anlamada kapsamlı bir kuramsal temel sunmaktadır. Beş Faktör Kişilik Modeli çerçevesinde ele alınan boyutlar, ergenlerin duygusal ve sosyal gelişimleri açısından önemli açıklayıcı değişkenlerdir. Dışadönüklük, bireyin sosyal ortamlara yönelme ve olumlu duyguları deneyimleme eğilimiyle; uyumluluk, empati, iş birliği ve kişilerarası duyarlılıkla; sorumluluk ise öz disiplin, planlı davranma ve amaç odaklılıkla ilişkilidir. Duygusal dengelilik, bireyin stresli durumlar karşısında sakin kalabilmesi ve olumsuz duygularını yönetebilmesiyle bağlantılıdır. Deneyime açıklık/hayal gücü ise bireyin yeniliklere, farklı düşüncelere ve bilişsel esnekliğe açıklığını ifade eder. Bu yönüyle kişilik özellikleri, ergenlerin duygusal tepkilerini, sosyal ilişkilerini ve uyum süreçlerini anlamada temel bir çerçeve oluşturmaktadır.

Duygusal zekâ ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki, bireyin duygusal ve sosyal işlevselliğini anlamada önemli bir araştırma alanıdır. Duygusal zekânın kişilik özellikleriyle ilişkili olduğu; ancak bu iki yapının tamamen aynı psikolojik yapıyı temsil etmediği belirtilmektedir (Petrides vd., 2007; Zeidner vd., 2009). Bu durum, duygusal zekânın kişilik özellikleriyle belirli düzeyde bağlantılı olduğunu, fakat yalnızca kişilik özellikleri temelinde açıklanamayacağını göstermektedir.

Alan yazında, ergenlik döneminde kişilik özellikleri ile duygusal zekâ arasındaki ilişkinin incelenmesi; bireylerin psikolojik uyumlarının, sosyal ilişkilerinin ve gelişimsel ihtiyaçlarının anlaşılmasına katkı sağlayabilecek önemli bir konu olarak değerlendirilmektedir (Mayer ve Salovey, 1997; Petrides ve Furnham, 2001; Zeidner, Matthews ve Roberts, 2009). Özellikle ergenlik döneminde bireylerin sosyal çevreyle kurdukları ilişkiler, duygularını yönetme biçimleri ve kişilik gelişimleri birbiriyle etkileşim içerisinde ilerlemektedir. Bu nedenle duygusal zekâ ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, ergenlerin sosyal uyum süreçlerinin ve psikolojik iyi oluşlarının anlaşılması açısından bunun yanı sıra, önemli bir değişken olarak değerlendirilmektedir. Duygusal zekâ ve kişilik özelliklerinin birlikte ele alınması, ergenlerin gelişimsel özelliklerini daha bütüncül biçimde değerlendirmeye olanak sağlamaktadır.

Bu araştırma, ergenlerin duygusal zekâ düzeyleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemeyi ve bu değişkenlerin çeşitli demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeyi amaçlamaktadır.

Bu yönüyle çalışma, ergenlik döneminde duygusal zekâ ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin daha açık biçimde anlaşılmasına ve bu iki yapının birlikte ele alındığı araştırmalara katkı sunmayı hedeflemektedir. Ayrıca elde edilen bulguların, ilgili literatürde ergenlerin duygusal zekâ ve kişilik özelliklerine ilişkin mevcut bilgilerin desteklenmesine ve bu değişkenlerin farklı demografik özellikler açısından değerlendirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra bulguların okul temelli rehberlik hizmetleri, ailelere yönelik bilgilendirme çalışmaları ve ergenlerin duygusal-sosyal gelişimlerini destekleyici uygulamalar açısından yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Duygusal Zekâ

Duygusal zekâ, bireyin hem kendi duygularını hem de başkalarının duygularını algılama, anlama, değerlendirme ve düzenleme becerilerini içeren çok boyutlu bir kavramdır. Mayer ve Salovey'in (1997) yaklaşımında duygusal zekâ; duyguları algılama, duyguları düşünce süreçlerinde kullanma, duyguları anlama ve duyguları yönetme olmak üzere farklı beceri alanlarıyla açıklanmaktadır. Bu yaklaşım, duygusal zekânın yalnızca duyguların fark edilmesinden ibaret olmadığını; aynı zamanda duygusal bilginin karar verme, problem çözme ve sosyal etkileşim süreçlerinde işlevsel biçimde kullanılmasını da kapsadığını göstermektedir.

Bar-On'un modeli, duygusal zekâyı bireyin psikolojik uyumunu ve sosyal ilişkilerini etkileyen duygusal-sosyal yeterlikler bütünü olarak ele almaktadır. Bu kapsamda öz farkındalık, empati, kişilerarası ilişkiler, stres yönetimi ve uyum sağlama becerileri duygusal zekânın temel bileşenleri arasında değerlendirilmektedir (Bar-On, 1997; Bar-On, 2006). Goleman'ın yaklaşımı da benzer şekilde duygusal zekâyı; bireyin kendini tanıma, kendini yönetme, motivasyon, empati ve sosyal beceriler üzerinden açıklamaktadır (Goleman, 1995). Bu kuramsal çerçeveler, duygusal zekânın bireyin kişisel, sosyal ve akademik yaşamında önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Mayer, Salovey ve Caruso, 2004).

Ergenlik döneminde duygusal zekâ, bireyin gelişimsel ihtiyaçları açısından özellikle önem taşımaktadır. Bu dönemde ergenler yoğun duygusal değişimler yaşamakta ve sosyal çevreleriyle daha karmaşık ilişkiler kurmaktadır. Duygusal zekâ becerileri gelişmiş olan ergenlerin, duygusal durumlarını daha iyi tanıyabildikleri, stresli durumlarda daha etkili başa çıkma yolları geliştirebildikleri ve akran ilişkilerinde daha uyumlu davranışlar sergileyebildikleri belirtilmektedir (Extremera ve Fernández-Berrocal, 2006; Zeidner, Matthews ve Roberts, 2009). Bu nedenle duygusal zekâ, ergenlerin psikolojik sağlamlık, sosyal uyum ve öz düzenleme becerileri açısından koruyucu bir değişken olarak değerlendirilebilmektedir.Duygusal zekânın yalnızca bireysel bir özellik olarak değil, aynı zamanda çevresel ve sosyal deneyimlerle şekillenen gelişimsel bir beceri alanı olarak ele alınması önemlidir. Aile ilişkileri, okul ortamı, akran grupları ve sosyal yaşantılar, ergenlerin duygularını tanıma ve düzenleme biçimleri üzerinde etkili olabilmektedir (Bronfenbrenner, 1979). Bu nedenle ergenlik döneminde duygusal zekâ becerilerinin desteklenmesi, bireyin hem mevcut gelişimsel uyumunu hem de ilerleyen yaşam dönemlerindeki sosyal ve psikolojik işlevselliğini olumlu yönde etkileyebilmektedir (Mayer ve Salovey, 1997).

2.2. Beş Faktör Kişilik Modeli

Beş Faktör Kişilik Modeli, bireylerin kişilik özelliklerini açıklamada en yaygın kullanılan kuramsal yaklaşımlardan biridir. Model, kişiliği dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengelilik/nevrotiklik ve deneyime açıklık/hayal gücü olmak üzere beş temel boyut altında ele almaktadır (Costa ve McCrae, 1992; Goldberg, 1993). Bu boyutlar, bireyin sosyal ilişkilerdeki davranışlarını, duygusal tepkilerini, öz denetim becerilerini ve çevreyle etkileşim biçimlerini açıklamada önemli bir yapı sunmaktadır.

Dışadönüklük, bireyin sosyal ilişkilerde aktif olma, iletişime açık davranma ve olumlu duyguları deneyimleme eğilimini ifade etmektedir. Bu boyutu yüksek olan bireyler genellikle sosyal, enerjik ve iletişim kurmaya yatkın kişiler olarak tanımlanmaktadır. Uyumluluk ise bireyin başkalarıyla iş birliği kurma, empati gösterme, yardımsever ve anlayışlı olma eğilimiyle ilişkilidir. Bu özellik, ergenlerin akran ilişkilerinde ve sosyal uyum süreçlerinde önemli bir rol oynayabilmektedir (Costa ve McCrae, 1992; McCrae ve John, 1992).

Sorumluluk boyutu, bireyin planlı, düzenli, öz disiplinli ve amaç odaklı davranışlar sergilemesini ifade etmektedir. Bu boyut; akademik başarı, görev bilinci ve öz denetimle yakından ilişkilidir. Duygusal dengelilik ise bireyin stresli durumlarda duygusal istikrarını koruyabilmesi ve olumsuz duygularını yönetebilmesiyle bağlantılıdır. Bu boyutun düşük düzeyi çoğu zaman nevrotiklik, kaygı, huzursuzluk ve duygusal dalgalanmalara yatkınlıkla açıklanmaktadır. Deneyime açıklık/hayal gücü ise bireyin yeni fikirlere, farklı yaşantılara, estetik duyarlılığa ve bilişsel esnekliğe açık olmasını ifade etmektedir (Costa ve McCrae, 1992; John ve Srivastava, 1999).

Ergenlik döneminde kişilik özellikleri gelişimsel açıdan önemli bir geçiş süreci içerisinde şekillenmektedir. Bu dönemde aile, okul, akran çevresi ve sosyoekonomik koşullar, ergenlerin kişilik özellikleri üzerinde etkili olabilmektedir. Ergenlik sürecinde bireylerin sosyal çevreyle kurdukları ilişkiler ve yaşam deneyimleri arttıkça kişilik özelliklerinin dışavurumunda da değişimler görülebilmektedir (Steinberg, 2014). Bu nedenle kişilik özellikleri, ergenlik döneminin sosyal ve psikolojik gelişim süreçlerini anlamada önemli bir yapı olarak değerlendirilmektedir.

2.3. Ergenlerde Duygusal Zekâ ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki

Duygusal zekâ ve kişilik özellikleri, ergenlerin sosyal, duygusal ve akademik işlevselliklerini anlamada birlikte ele alınması gereken iki önemli psikolojik yapıdır. Kişilik özellikleri bireyin duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde süreklilik gösteren eğilimleri açıklarken; duygusal zekâ bireyin duyguları algılama, anlama, kullanma ve düzenleme becerilerine odaklanmaktadır (Mayer ve Salovey, 1997; Costa ve McCrae, 1992). Bu iki yapı arasındaki ilişki, ergenlerin sosyal uyum, stresle başa çıkma, kişilerarası ilişkiler ve psikolojik iyi oluş süreçlerinde belirleyici olabilmektedir. Özellikle ergenlik döneminde yaşanan yoğun duygusal değişimler ve sosyal çevreyle kurulan ilişkiler, duygusal zekâ ile kişilik özelliklerinin birlikte değerlendirilmesini önemli hale getirmektedir (Petrides ve Furnham, 2001).

Alan yazında duygusal zekâ ile kişilik özellikleri arasında çeşitli düzeylerde ilişkiler bulunduğu belirtilmektedir. Özellikle uyumluluk ve sorumluluk gibi kişilik özelliklerinin; empati, öz düzenleme ve sosyal duyarlılık gibi duygusal zekâ becerileriyle bağlantılı olduğu ifade edilmektedir (Petrides, Pita ve Kokkinaki, 2007). Uyumluluk düzeyi yüksek bireylerin başkalarının duygularını anlamaya ve sosyal ilişkilerde daha yapıcı davranmaya yatkın olmaları, duygusal zekâ becerilerini destekleyebilmektedir. Benzer biçimde sorumluluk düzeyi yüksek bireylerin planlı, kontrollü ve öz denetimli davranışlar göstermeleri, duygusal tepkilerini düzenleme konusunda avantaj sağlayabilmektedir. Bu durum, kişilik özelliklerinin bireyin duygu yönetimi süreçleriyle yakından ilişkili olabileceğini düşündürmektedir (Petrides ve Furnham, 2001; Petrides vd., 2007).

Duygusal dengelilik boyutu da duygusal zekâ ile ilişkili önemli bir kişilik özelliği olarak değerlendirilmektedir. Duygusal açıdan daha dengeli olan ergenlerin stresli durumlarda daha sakin kalabildikleri, olumsuz duygularını daha etkili biçimde yönetebildikleri ve kişilerarası ilişkilerde daha uyumlu davranabildikleri düşünülmektedir. Buna karşılık nevrotiklik düzeyi yüksek bireylerde kaygı, huzursuzluk ve duygusal dalgalanmaların daha sık görülmesi, duygu düzenleme becerilerini zorlaştırabilmektedir (Costa ve McCrae, 1992). Dışadönüklük ise sosyal ortamlarda daha aktif olma, olumlu duyguları daha sık deneyimleme ve kişilerarası etkileşimlere daha açık olma eğilimi nedeniyle duygusal zekâ becerileriyle ilişkili olabilmektedir. Dışadönük bireylerin sosyal etkileşimlere daha fazla katılım göstermeleri, duygu paylaşımı ve kişilerarası iletişim becerilerini destekleyebilmektedir (Mayer, Salovey ve Caruso, 2004). Bu nedenle duygusal zekâ ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin, ergenlerin sosyal ve psikolojik uyum süreçlerini anlamada önemli bir çerçeve sunduğu düşünülmektedir.

2.4. Demografik Değişkenler Bağlamında Duygusal Zekâ ve Kişilik

Duygusal zekâ ve kişilik özellikleri, ergenlik döneminde bireysel gelişim süreçleriyle birlikte çeşitli demografik değişkenler bağlamında da ele alınmaktadır. Cinsiyet, ebeveyn eğitim durumu, aile gelir düzeyi, sınıf düzeyi ve ailedeki çocuk sayısı gibi değişkenler, ergenlerin duygusal ve kişilik gelişimlerini farklı biçimlerde etkileyebilir. Ancak bu etkilerin her zaman doğrusal ve tutarlı olmadığı görülmektedir.

Cinsiyet değişkeni, duygusal zekâ ve kişilik özelliklerinin incelenmesinde önemli bir değişken olarak öne çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, çocukların ve ergenlerin duygularını ifade etme, başkalarının duygularını anlama ve duygusal tepkilerini kontrol etme biçimlerini etkileyebilir. Bu nedenle kız ve erkek ergenlerin duygusal zekâ alt boyutlarında farklılaşmalar göstermesi beklenebilir. Nitekim toplumsal cinsiyet rollerinin bireylerin duygu düzenleme süreçleri ve duyguların ifade edilme biçimleri üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir (Sumbas ve Erdemir, 2021). Ancak bu farklılıkların tüm duygusal zekâ boyutlarında görülmemesi, duygusal becerilerin çok boyutlu yapısına işaret etmektedir.

Ebeveyn eğitim düzeyi ve aile gelir durumu gibi değişkenler, ergenlerin sosyal çevrelerini, eğitim olanaklarını ve aile içi etkileşim biçimlerini etkileyebilen önemli sosyodemografik unsurlar arasında yer almaktadır. Ebeveynlerin eğitim düzeyi; çocukların bilişsel gelişimlerini destekleyen çevresel uyaranların niteliğini, iletişim biçimlerini ve akademik beklentileri etkileyebilirken, aile gelir düzeyi de bireyin sosyal, kültürel ve eğitsel kaynaklara erişimi üzerinde belirleyici olabilmektedir (Sutin vd., 2017; Yañez vd., 2020). Bu bağlamda kişilik özelliklerinin, bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre ve yaşam koşullarından etkilenebilen yapılar olduğu düşünülmektedir. Buna karşılık duygusal zekânın yalnızca sosyoekonomik değişkenlerle açıklanamayacağı; bireyin yaşantıları, sosyal ilişkileri ve öğrenme süreçleriyle birlikte şekillenen çok boyutlu bir yapı olduğu belirtilmektedir (Mayer ve Salovey, 1997; Bar-On, 1997).

Sınıf düzeyi değişkeni de ergenlik dönemindeki gelişimsel farklılıkların anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Farklı sınıf düzeylerinde bulunan ergenler; akademik beklentiler, akran ilişkileri, sosyal sorumluluklar ve gelecek planları açısından farklı deneyimler yaşayabilmektedir. Ergenlik döneminin ilerleyen aşamalarında bireylerin bilişsel olgunlaşma düzeyleri ve sosyal yaşantıları değişebildiğinden, kişilik özellikleri ve duygusal süreçler üzerinde de farklı etkiler ortaya çıkabilmektedir (Steinberg, 2014). Bununla birlikte, duygusal zekânın gelişiminin yalnızca yaş ya da sınıf düzeyi gibi tek bir değişken üzerinden açıklanamayacağı; aile ortamı, sosyal deneyimler ve bireysel yaşantılar gibi çoklu etkenlerle ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Zeidner, Matthews ve Roberts, 2009).

Çocuk sayısı değişkeni, ergenlerin aile içi etkileşim süreçleri, sosyal deneyimleri ve bireysel gelişimleri üzerinde etkili olabilecek önemli demografik değişkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Kardeş sayısının fazla olması; paylaşım, iş birliği, sosyal uyum ve kişilerarası iletişim gibi becerilerin gelişimine katkı sağlayabilirken, tek çocuk olma durumu farklı aile deneyimlerini beraberinde getirebilmektedir (Dunn, 2007). Özellikle tek çocukların ebeveynlerinden daha yoğun bireysel ilgi, yönlendirme ve bilişsel uyarım alabilmeleri, duygusal süreçleri anlama ve içsel farkındalık geliştirme açısından destekleyici olabilmektedir. Polit ve Falbo (1988), tek çocukların bilişsel ve akademik gelişim açısından dezavantajlı olmadıklarını, bazı alanlarda kardeşi olan çocuklara kıyasla daha yüksek performans gösterebildiklerini belirtmektedir. Bu durum, tek çocukların duygusal farkındalık ve bilişsel içselleştirme süreçlerinde daha güçlü gelişim gösterebileceklerini düşündürmektedir. Benzer şekilde Falbo ve Polit (1986), tek çocukların kişisel sorumluluk alma, öz düzenleme ve içsel motivasyonla ilişkili özelliklerde farklılaşabildiğini ve bu özelliklerin kişilik gelişimiyle yakından ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda çocuk sayısının, özellikle sorumluluk ve bireysel yönelim gerektiren kişilik özellikleri üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca tek çocukların daha fazla bireysel zaman geçirmeleri ve bağımsız etkinliklere yönelmeleri, yaratıcılık ve hayal gücüyle ilişkili özelliklerin gelişimini de destekleyebilmektedir (Falbo, 2012). Buna karşılık kardeş sayısının artmasıyla birlikte çocukların sosyal etkileşim ortamlarının çeşitlenmesi, farklı sosyal deneyimlerin yaşanmasına ve duygusal-sosyal becerilerin farklı gelişim örüntüleri göstermesine neden olabilmektedir (Dunn, 2007). Bu nedenle çocuk sayısına bağlı olarak ortaya çıkan farklılıkların yalnızca bireysel özellikler temelinde değil; aile içi iletişim biçimi, ebeveyn tutumları, kardeş ilişkileri ve ev içi rol dağılımı gibi bağlamsal değişkenlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir (Falbo, 2012). Bu doğrultuda çocuk sayısının, ergenlerin duygusal zekâ ve kişilik gelişimi üzerinde dolaylı ancak önemli etkiler oluşturabilen bir değişken olduğu söylenebilir.

2.5. Mevcut Çalışma

Önceki araştırmalar, duygusal zekâ ile kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu ve bu ilişkinin ergenlerin sosyal uyum, psikolojik iyi oluş ve gelişimsel süreçleri açısından önemli olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, ergenlik döneminde duygusal zekâ ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin çeşitli demografik değişkenler bağlamında birlikte ele alındığı çalışmaların görece sınırlı olduğu görülmektedir. Özellikle cinsiyet, ebeveyn eğitim durumu, aile gelir düzeyi ve ailedeki çocuk sayısı gibi değişkenlerin bu iki yapı ile ilişkilerinin birlikte incelenmesi, ergenlerin duygusal ve kişilik gelişimlerinin daha bütüncül biçimde anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Bu doğrultuda, mevcut araştırma söz konusu değişkenleri birlikte ele alarak literatürdeki mevcut bulguların desteklenmesine ve ergenlik döneminde duygusal zekâ ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin daha kapsamlı biçimde ortaya konulmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu doğrultuda çalışma:

1. Ergenlerin duygusal zekâ düzeyleri; cinsiyet, çocuk sayısı, sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu ve aile gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Ergenlerin kişilik özellikleri; cinsiyet, çocuk sayısı, sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu ve aile gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Kişilik Modellerinin Belirli Boyutlarıyla Duygusal Zekâ Alt Boyutları Arasındaki ilişkinin yönü ve düzeyi nedir?

Sorularına yanıt aramayı ve bu yönleriyle araştırma ergenlerin duygusal ve kişilik gelişimlerinin anlaşılmasına kuramsal bir katkı sunmayı; aynı zamanda okul temelli rehberlik çalışmaları, ailelere yönelik bilgilendirme programları ve ergenlerin sosyal-duygusal becerilerini desteklemeye yönelik uygulamalar için pratik çıkarımlar sağlamayı hedeflemektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modeli ile yürütülmüştür. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişki düzeyini ortaya koymayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2012). Bu çalışmada ergenlerin duygusal zekâ alt boyutları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu 2024–2025 eğitim öğretim yılında Bilecik il merkezinde bulunan liselerde öğrenim gören 9., 10., 11. ve 12. sınıf düzeyindeki 395 öğrenci oluşturmuştur. Evren büyüklüğü dikkate alınarak %95 güven düzeyi ve ±%5 örnekleme hatası ile yapılan hesaplama sonucunda araştırma için gerekli minimum örneklem büyüklüğü belirlenmiştir. Araştırma kapsamında bu sayının üzerinde olacak şekilde toplam 395 öğrenciye ulaşılmış ve elde edilen veriler analizlere dâhil edilmiştir.

Araştırma kapsamında Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Etik Kurulunun 30.01.2025 tarihli ve 4 sayılı toplantısının 3 no'lu kararı ile etik kurul onayı alınmıştır. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığının ilgili birimlerinden 07.03.2025 tarihinde araştırma uygulama izni alınmıştır.

Tablo 1 de katılımcı özelliklerine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Tablo 1
Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	**Kategori**	**N**	**%**
Cinsiyet	Kız	156	39,5
	Erkek	239	60,5
Çocuk sayısı	1-2	249	63,0
	3 ve üzeri	146	37,0
Sınıf	9. sınıf	113	28,6
	10. sınıf	74	18,7
	11. sınıf	139	35,2
	12. sınıf	69	17,5
Anne eğitim durumu	İlkokul-Ortaokul	102	25,8
	Lise	117	29,6
	Üniversite ve üstü	176	44,6
Baba eğitim durumu	İlkokul-Ortaokul	48	12,2
	Lise	137	34,7
	Üniversite ve üstü	210	53,2
Gelir	Düşük	118	29,9
	Orta	221	55,9
	Yüksek	56	14,2

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kişisel bilgi formu, Duygusal Zekâ Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu; cinsiyet, sınıf düzeyi, çocuk sayısı, doğum sırası, ebeveyn eğitim durumu, aile gelir düzeyi ve aile yapısı gibi demografik değişkenleri belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Tablo 1' de katılımcıların demografik özellikleri verilmiştir.

Duygusal Zekâ Ölçeği, Lee ve Kwak (2011) tarafından geliştirilmiş ve Kayıhan ve Arslan (2016) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 20 maddeden ve duygusal tanıma/anlama, duygusal kolaylaştırma ve duygusal düzenleme olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu araştırmada Cronbach alfa katsayıları Anlama için .960, Kolaylaştırma için .828 ve Düzenleme için .876 olarak hesaplanmıştır.

Beş Faktör Kişilik Ölçeği, Goldberg (1993) tarafından geliştirilen Büyük Beş-50 Kişilik Testinin Tatar (2017) tarafından Türkçeye uyarlanmış formudur. Ölçek dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengelilik ve hayal gücü/açıklık boyutlarını ölçmektedir. Bu araştırmada Cronbach alfa katsayıları Dışadönüklük için .768, Uyumluluk için .920, Sorumluluk için .920, Dengelilik için .778 ve Hayal Gücü için .947 olarak hesaplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Analizlere geçilmeden önce, verilerin normal dağılım varsayımını karşılayıp karşılamadığı değerlendirilmiştir. Bu kapsamda değişkenlere ait çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş, grafikler gözden geçirilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında olduğu ve grafiklerin normal dağılımla genel olarak uyum gösterdiği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, normal dağılımın değerlendirilmesinde Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları da dikkate alınmıştır. Elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde, verilerin parametrik testlerin uygulanması için yeterli düzeyde normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (George & Mallery, 2010). İki gruplu karşılaştırmalarda bağımsız örneklemler t-testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

Tablo 2'de araştırmada kullanılan ölçeklere ait çarpıklık ve basıklık değerleri verilmiştir.

Tablo 2
Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Değişkenler	**N**	**Çarpıklık**	**Basıklık**
Anlama	395	-0,294	0,561
Kolaylaştırma	395	-0,017	0,254
Düzenleme	395	-0,112	0,649
Dışadönüklük	395	0,067	-0,250
Uyumluluk	395	-0,244	-0,072
Sorumluluk	395	-0,025	-0,238
Dengelilik	395	-0,106	-0,500
Hayal Gücü	395	-0,058	-0,450

4. BULGULAR

Araştırma kapsamında ergenlerin duygusal zekâ düzeyleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler ile bu değişkenlerin çeşitli demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Veriler bağımsız örneklemler t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Cinsiyete göre duygusal zekâ ve kişilik özelliklerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Cinsiyete Göre Duygusal Zekâ ve Kişilik Özellikleri T-Test Sonuçları

Ölçek Türü	**Alt Boyut**	**Cinsiyet**	**n**	**X̄**	**S**	**t**	**p**
Duygusal Zekâ	**Anlama**	Kadın	191	3.904	0.531	3.539	< .001***
		Erkek	204	3.692	0.655		
	Kolaylaştırma	Kadın	191	3.252	0.620	-0.701	.484
		Erkek	204	3.297	0.626		
	Düzenleme	Kadın	191	3.306	0.668	-2.541	.011*
		Erkek	204	3.474	0.625		
Kişilik Özellikleri	**Dışadönüklük**	Kadın	191	3.266	0.817	3.113	.002**
		Erkek	204	3.023	0.663		
	Uyumluluk	Kadın	191	3.652	0.579	4.888	< .001***
		Erkek	204	3.357	0.591		
	Sorumluluk	Kadın	191	3.353	0.654	1.038	.300
		Erkek	204	3.286	0.654		
	Duygusal Dengelilik	Kadın	191	2.692	0.745	-7.109	< .001***
		Erkek	204	3.205	0.672		
	Hayal Gücü	Kadın	191	3.797	0.516	4.089	< .001***
		Erkek	204	3.575	0.533		

Tablo 3'te cinsiyete göre yapılan bağımsız örneklemler t testi sonuçları incelendiğinde, duygusal zekânın anlama boyutunda kadın ve erkek ergenler arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür *(t*=3.539, *p*<.001). Kadın ergenlerin anlama boyutuna ilişkin puan ortalamasının ($\bar{X}$=3.904), erkek ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$=3.692) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık duygusal zekânın kolaylaştırma boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (*t*=-0.701*, p*>.05). Düzenleme boyutunda ise gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır *(t*=-2.541*, p*<.05). Erkek ergenlerin düzenleme boyutu puan ortalamasının ($\bar{X}$=3.474), kadın ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$=3.306) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Kişilik özellikleri açısından değerlendirildiğinde, dışadönüklük boyutunda kadın ve erkek ergenler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (*t*=3.113, *p*<.01). Kadın ergenlerin dışadönüklük puan ortalamasının ($\bar{X}$=3.266), erkek ergenlerden ($\bar{X}$=3.023) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde uyumluluk boyutunda da anlamlı farklılık olduğu görülmüş (*t*=4.888, *p*<.001); kadın ergenlerin uyumluluk puan ortalamasının ($\bar{X}$=3.652), erkek ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$=3.357) daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Sorumluluk boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (*t*=1.038, *p*>.05). Duygusal dengelilik boyutunda ise anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (*t*=-7.109, *p*<.001). Erkek ergenlerin duygusal dengelilik puan ortalamasının ($\bar{X}$=3.205), kadın ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$=2.692) daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca hayal gücü boyutunda da anlamlı farklılık saptanmış (*t*=4.089, *p*<.001); kadın ergenlerin hayal gücü puan ortalamasının ($\bar{X}$=3.797), erkek ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$=3.575) daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, cinsiyet değişkeninin duygusal zekânın anlama ve düzenleme boyutları ile kişilik özelliklerinden dışadönüklük, uyumluluk, duygusal dengelilik ve hayal gücü boyutları üzerinde anlamlı farklılık gösterdiği; buna karşılık kolaylaştırma ve sorumluluk boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı görülmektedir.

Tablo 4'te çocuk sayısına göre t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4

Çocuk Sayısına Göre Duygusal Zekâ ve Kişilik Özellikleri T-Test Sonuçları

Ölçek Türü	Alt Boyut	Çocuk Sayısı	n	X̄	S	t	sd	p
Duygusal Zekâ	**Anlama**	1	249	3.83	0.59	2.41	393	.016*
		2	146	3.68	0.64			
	Kolaylaştırma	1	249	3.30	0.60	1.19	393	.235
		2	146	3.22	0.66			
	Düzenleme	1	249	3.44	0.64	1.27	393	.204
		2	146	3.35	0.66			
Kişilik Özellikleri	**Dışadönüklük**	1	249	3.15	0.74	0.95	393	.343
		2	146	3.08	0.73			
	Uyumluluk	1	249	3.50	0.61	1.32	393	.188
		2	146	3.42	0.59			
	Sorumluluk	1	249	3.37	0.66	2.03	393	.044*
		2	146	3.23	0.64			
	Duygusal Dengelilik	1	249	3.04	0.74	1.21	393	.227
		2	146	2.95	0.75			
	Hayal Gücü	1	249	3.71	0.54	2.30	393	.022*
		2	146	3.58	0.53			

Tablo 4'te çocuk sayısına göre yapılan bağımsız örneklemler t testi sonuçları incelendiğinde, duygusal zekânın anlama boyutunda gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (*t* (393) =2.41, *p*<.05). Buna göre çocuk

sayısı az olan grubun anlama puan ortalaması ($\bar{X}$=3.83), çocuk sayısı çok olan grubun puan ortalamasından ($\bar{X}$=3.68) daha yüksektir. Buna karşılık duygusal zekânın kolaylaştırma ve düzenleme boyutlarında çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>.05).

Kişilik özellikleri açısından değerlendirildiğinde, sorumluluk boyutunda çocuk sayısına göre anlamlı farklılık saptanmıştır (t (393)=2.03, p<.05). Çocuk sayısı "1" olan grubun sorumluluk puan ortalamasının ($\bar{X}$=3.37), çocuk sayısı "2" olan grubun puan ortalamasından ($\bar{X}$=3.23) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde hayal gücü boyutunda da anlamlı farklılık bulunmuş (t(393)=2.30, p<.05); çocuk sayısı "1" olan grubun hayal gücü puan ortalamasının ($\bar{X}$=3.71), çocuk sayısı "2" olan grubun ortalamasından ($\bar{X}$=3.58) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Buna karşın dışadönüklük, uyumluluk ve duygusal dengelilik boyutlarında çocuk sayısına göre anlamlı farklılık bulunmamıştır (p>.05). Bu bulgular, çocuk sayısının özellikle duygusal zekânın anlama boyutu ile kişiliğin sorumluluk ve hayal gücü boyutları üzerinde ayırt edici bir değişken olabileceğini; diğer boyutlar üzerinde ise belirgin bir farklılaşma oluşturmadığını göstermektedir.

Tablo 5'te Ergenlerin Duygusal Zekâ ve Kişilik Modeli puanlarının sınıf düzeyine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 5

Ergenlerin Duygusal Zekâ ve Kişilik Modeli Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Ölçek Türü	Değişken	Kategori	n	X̄	S	KT (Gruplar Arası)	sd	KO	F	p
Duygusal Zekâ	**Anlama**	9. sınıf	113	3.747	0.550	0.534	3	0.178	0.465	.707
		10. sınıf	74	3.797	0.592					
		11. sınıf	139	3.814	0.629					
		12. sınıf	69	3.722	0.724					
		Toplam	395	3.776	0.617					
	Kolaylaştırma	9. sınıf	113	3.270	0.587	0.170	3	0.057	0.145	.933
		10. sınıf	74	3.318	0.616					
		11. sınıf	139	3.262	0.639					
		12. sınıf	69	3.263	0.666					
		Toplam	395	3.275	0.623					
	Düzenleme	9. sınıf	113	3.451	0.605	2.295	3	0.765	1.843	.139
		10. sınıf	74	3.521	0.567					
		11. sınıf	139	3.369	0.720					
		12. sınıf	69	3.292	0.621					
		Toplam	395	3.407	0.646					
Kişilik Özellikleri	**Dışadönüklük**	9. sınıf	113	3.138	0.722	1.065	3	0.355	0.654	.581
		10. sınıf	74	3.020	0.640					
		11. sınıf	139	3.164	0.825					
		12. sınıf	69	3.101	0.667					
		Toplam	395	3.119	0.736					
	Uyumluluk	9. sınıf	113	3.520	0.600	0.827	3	0.276	0.756	.519
		10. sınıf	74	3.438	0.603					
		11. sınıf	139	3.494	0.622					
		12. sınıf	69	3.394	0.572					
		Toplam	395	3.473	0.603					
	Sorumluluk	9. sınıf	113	3.345	0.571	0.153	3	0.051	0.118	.949
		10. sınıf	74	3.315	0.635					

Ölçek Türü	Değişken	Kategori	n	X̄	S	KT (Gruplar Arası)	sd	KO	F	p
		11. sınıf	139	3.314	0.732					
		12. sınıf	69	3.287	0.649					
		Toplam	395	3.318	0.654					
	Dengelilik	9. sınıf	113	3.128	0.677	2.900	3	0.967	1.755	.155
		10. sınıf	74	2.985	0.763					
		11. sınıf	139	2.966	0.788					
		12. sınıf	69	2.888	0.726					
		Toplam	395	3.002	0.746					
	Hayal Gücü	9. sınıf	113	3.740	0.483	2.469	3	0.823	2.899	.035*
		10. sınıf	74	3.636	0.506					
		11. sınıf	139	3.586	0.595					
		12. sınıf	69	3.513	0.557					
		Toplam	395	3.620	0.553					

Tablo 5'te sınıf düzeyine göre yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları incelendiğinde, duygusal zekânın anlama (F=0.465, p>.05), kolaylaştırma (F=0.145, p>.05) ve düzenleme (F=1.843, p>.05) boyutlarında sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür. Buna göre 9, 10, 11 ve 12. sınıfta öğrenim gören ergenlerin duygusal zekâ puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu söylenebilir. Bulgular, duygusal zekâ alt boyutlarının sınıf düzeyine göre belirgin biçimde farklılaşmadığını göstermektedir.

Kişilik özellikleri açısından değerlendirildiğinde ise dışadönüklük (F=0.654, p>.05), uyumluluk (F=0.756, p>.05), sorumluluk (F=0.118, p>.05) ve duygusal dengelilik (F=1.755, p>.05) boyutlarında sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar, söz konusu kişilik özelliklerinin sınıf düzeyinden bağımsız olarak benzer dağılım gösterdiğine işaret etmektedir.

Buna karşılık hayal gücü boyutunda sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (F=2.899, p<.05). Ortalama puanlar incelendiğinde, hayal gücü puanlarının en yüksek 9. sınıf öğrencilerinde ($\bar{X}$=3.740), en düşük ise 12. sınıf öğrencilerinde ($\bar{X}$=3.513) olduğu görülmektedir. Ayrıca sınıf düzeyi arttıkça hayal gücü puan ortalamalarında kademeli bir düşüş olduğu dikkat çekmektedir. Bu bulgu, sınıf düzeyinin kişiliğin hayal gücü/deneyime açıklık boyutu üzerinde ayırt edici bir değişken olabileceğini düşündürmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, sınıf düzeyinin duygusal zekâ alt boyutları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı; kişilik özellikleri içerisinde ise yalnızca hayal gücü boyutunda anlamlı farklılaşmaya neden olduğu görülmektedir.

Tablo 6

Anne Eğitim Düzeyine Göre Duygusal Zekâ ve Kişilik Özelliklerinin ANOVA Sonuçları

Ölçek Türü	Değişken	Kategori	n	X̄	S	KT (Gruplar Arası)	sd	KO	F	p
Duygusal Zekâ	**Anlama**	Temel Eğitim	102	3.790	0.620	0.479	2	0.240	0.627	.535
		Ortaöğretim	117	3.720	0.540					
		Lisans ve Üstü	176	3.800	0.660					
		Toplam	395	3.780	0.620					
	Kolaylaştırma	Temel Eğitim	102	3.260	0.610	0.031	2	0.015	0.039	.961
		Ortaöğretim	117	3.270	0.600					
		Lisans ve Üstü	176	3.280	0.650					
		Toplam	395	3.280	0.620					
	Düzenleme	Temel Eğitim	102	3.400	0.640	0.259	2	0.130	0.309	.734
		Ortaöğretim	117	3.380	0.630					
		Lisans ve Üstü	176	3.440	0.660					
		Toplam	395	3.410	0.650					
Kişilik Özellikleri	**Dışadönüklük**	Temel Eğitim	102	3.000	0.690	4.333	2	2.166	4.060	.018*
		Ortaöğretim	117	3.050	0.710					
		Lisans ve Üstü	176	3.240	0.770					
		Toplam	395	3.120	0.740					
	Uyumluluk	Temel Eğitim	102	3.450	0.580	0.242	2	0.121	0.332	.718
		Ortaöğretim	117	3.460	0.600					
		Lisans ve Üstü	176	3.500	0.620					
		Toplam	395	3.470	0.600					
	Sorumluluk	Temel Eğitim	102	3.310	0.630	0.031	2	0.016	0.036	.965
		Ortaöğretim	117	3.320	0.650					
		Lisans ve Üstü	176	3.330	0.680					
		Toplam	395	3.320	0.650					
	Dengelilik	Temel Eğitim	102	2.950	0.720	0.490	2	0.245	0.441	.644
		Ortaöğretim	117	2.980	0.740					
		Lisans ve Üstü	176	3.050	0.770					
		Toplam	395	3.000	0.750					
	Hayal Gücü	Temel Eğitim	102	3.500	0.500	2.706	2	1.353	4.788	.009**
		Ortaöğretim	117	3.580	0.530					
		Lisans ve Üstü	176	3.740	0.560					
		Toplam	395	3.620	0.550					

Tablo 6’ da anne eğitim durumuna göre yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları incelendiğinde, duygusal zekânın anlama (F=0.627, p>.05), kolaylaştırma (F=0.039, p>.05) ve düzenleme (F=0.309, p>.05)

boyutlarında anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür. Buna göre temel eğitim, ortaöğretim ve lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarının duygusal zekâ puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu söylenebilir. Bulgular, anne eğitim durumunun duygusal zekâ alt boyutları üzerinde belirgin bir farklılaşmaya neden olmadığını göstermektedir.

Kişilik özellikleri açısından değerlendirildiğinde, dışadönüklük boyutunda anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (F=4.060, p<.05). Ortalama puanlar incelendiğinde, lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarının dışadönüklük puan ortalamasının ($\bar{X}$=3.240), temel eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarından ($\bar{X}$=3.000) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu, anne eğitim düzeyi arttıkça ergenlerin dışadönüklük özelliklerinin de artış gösterebileceğini düşündürmektedir.

Uyumluluk (F=0.332, p>.05), sorumluluk (F=0.036, p>.05) ve duygusal dengelilik (F=0.441, p>.05) boyutlarında ise anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar, söz konusu kişilik özelliklerinin anne eğitim düzeyinden bağımsız olarak benzer dağılım gösterdiğine işaret etmektedir.

Buna karşılık hayal gücü boyutunda anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır (F=4.788, p<.01). Ortalama puanlar incelendiğinde, lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarının hayal gücü puan ortalamasının ($\bar{X}$=3.740), temel eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarından ($\bar{X}$=3.500) daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca anne eğitim düzeyi yükseldikçe hayal gücü puan ortalamalarında artış olduğu dikkat çekmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, anne eğitim durumunun duygusal zekâ alt boyutları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı; kişilik özellikleri içerisinde ise dışadönüklük ve hayal gücü boyutlarında anlamlı farklılaşmaya neden olduğu görülmektedir.

Tablo 7

Baba Eğitim Düzeyine Göre Duygusal Zekâ ve Kişilik Özelliklerinin ANOVA Sonuçları

Ölçek Türü	Değişken	Kategori	n	X̄	S	KT (Gruplar Arası)	sd	KO	F	p
Duygusal Zekâ	**Anlama**	Temel Eğitim	48	3.792	0.557	0.019	2	0.009	0.025	.976
		Ortaöğretim	137	3.769	0.564					
		Lisans ve Üstü	210	3.776	0.665					
		Toplam	395	3.776	0.617					
	Kolaylaştırma	Temel Eğitim	48	3.219	0.579	1.037	2	0.518	1.336	.264
		Ortaöğretim	137	3.221	0.607					
		Lisans ve Üstü	210	3.323	0.643					
		Toplam	395	3.275	0.623					
	Düzenleme	Temel Eğitim	48	3.336	0.633	0.365	2	0.183	0.436	.647
		Ortaöğretim	137	3.397	0.622					
		Lisans ve Üstü	210	3.430	0.666					
		Toplam	395	3.407	0.646					
Kişilik Özellikleri	**Dışadönüklük**	Temel Eğitim	48	3.098	0.711	4.829	2	2.415	4.536	.011*
		Ortaöğretim	137	2.976	0.731					
		Lisans ve Üstü	210	3.217	0.733					
		Toplam	395	3.119	0.736					
	Uyumluluk	Temel Eğitim	48	3.415	0.526	0.759	2	0.379	1.043	.353
		Ortaöğretim	137	3.431	0.584					
		Lisans ve Üstü	210	3.514	0.631					

Ölçek Türü	Değişken	Kategori	n	X̄	S	KT (Gruplar Arası)	sd	KO	F	p
		Toplam	395	3.473	0.603					
	Sorumluluk	Temel Eğitim	48	3.210	0.639	0.929	2	0.465	1.086	.338
		Ortaöğretim	137	3.297	0.620					
		Lisans ve Üstü	210	3.357	0.679					
		Toplam	395	3.318	0.654					
	Dengelilik	Temel Eğitim	48	2.935	0.701	0.571	2	0.285	0.514	.598
		Ortaöğretim	137	2.976	0.734					
		Lisans ve Üstü	210	3.031	0.766					
		Toplam	395	3.002	0.746					
	Hayal Gücü	Temel Eğitim	48	3.567	0.559	0.515	2	0.257	0.893	.410
		Ortaöğretim	137	3.614	0.508					
		Lisans ve Üstü	210	3.641	0.575					
		Toplam	395	3.620	0.553					

Tablo 7'de baba eğitim durumuna göre yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları incelendiğinde, duygusal zekânın anlama (F=0.025, p>.05), kolaylaştırma (F=1.336, p>.05) ve düzenleme (F=0.436, p>.05) boyutlarında baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür. Buna göre temel eğitim, ortaöğretim ve lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip babaların çocuklarının duygusal zekâ puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu söylenebilir. Bulgular, baba eğitim durumunun duygusal zekâ alt boyutları üzerinde belirgin bir farklılaşmaya neden olmadığını göstermektedir.

Kişilik özellikleri açısından değerlendirildiğinde, dışadönüklük boyutunda baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (F=4.536, p<.05). Ortalama puanlar incelendiğinde, lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip babaların çocuklarının dışadönüklük puan ortalamasının ($\bar{X}$=3.217), ortaöğretim düzeyine sahip babaların çocuklarından ($\bar{X}$=2.976) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu, baba eğitim düzeyi arttıkça ergenlerin dışadönüklük özelliklerinin artış gösterebileceğini düşündürmektedir.

Uyumluluk (F=1.043, p>.05), sorumluluk (F=1.086, p>.05), duygusal dengelilik (F=0.514, p>.05) ve hayal gücü (F=0.893, p>.05) boyutlarında ise baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar, söz konusu kişilik özelliklerinin baba eğitim düzeyinden bağımsız olarak benzer dağılım gösterdiğine işaret etmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, baba eğitim durumunun duygusal zekâ alt boyutları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı; kişilik özellikleri içerisinde ise yalnızca dışadönüklük boyutunda anlamlı farklılaşmaya neden olduğu görülmektedir.

Tablo 8

Aile Gelir Düzeyine Göre Bulgular Tablosu

Ölçek Türü	Değişken	Kategori	n	X̄	S	KT (Gruplar Arası)	sd	KO	F	p
Duygusal Zekâ	**Anlama**	Düşük Gelir	77	3.736	0.594	0.196	2	0.098	0.256	.774
		Orta Gelir	221	3.770	0.610					
		Yüksek Gelir	97	3.820	0.669					
		Toplam	395	3.776	0.617					
	Kolaylaştırma	Düşük Gelir	77	3.191	0.589	0.767	2	0.383	0.986	.374
		Orta Gelir	221	3.284	0.623					
		Yüksek Gelir	97	3.311	0.645					
		Toplam	395	3.275	0.623					
	Düzenleme	Düşük Gelir	77	3.392	0.650	0.030	2	0.015	0.035	.965
		Orta Gelir	221	3.410	0.632					
		Yüksek Gelir	97	3.416	0.688					
		Toplam	395	3.407	0.646					
Kişilik Özellikleri	**Dışadönüklük**	Düşük Gelir	77	2.917	0.713	4.485	2	2.243	4.206	.016*
		Orta Gelir	221	3.121	0.718					
		Yüksek Gelir	97	3.264	0.764					
		Toplam	395	3.119	0.736					
	Uyumluluk	Düşük Gelir	77	3.430	0.585	0.166	2	0.083	0.227	.797
		Orta Gelir	221	3.472	0.600					
		Yüksek Gelir	97	3.505	0.626					
		Toplam	395	3.473	0.603					
	Sorumluluk	Düşük Gelir	77	3.267	0.620	0.286	2	0.143	0.333	.717
		Orta Gelir	221	3.320	0.650					
		Yüksek Gelir	97	3.359	0.687					
		Toplam	395	3.318	0.654					
	Dengelilik	Düşük Gelir	77	2.936	0.731	0.483	2	0.242	0.435	.648
		Orta Gelir	221	2.995	0.744					
		Yüksek Gelir	97	3.060	0.770					
		Toplam	395	3.002	0.746					
	Hayal Gücü	Düşük Gelir	77	3.520	0.541	1.491	2	0.746	2.610	.075
		Orta Gelir	221	3.618	0.543					
		Yüksek Gelir	97	3.710	0.568					
		Toplam	395	3.620	0.553					

Tablo 8’ de aile gelir durumuna göre yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları incelendiğinde, duygusal zekânın anlama (F=0.256, p>.05), kolaylaştırma (F=0.986, p>.05) ve düzenleme (F=0.035, p>.05) boyutlarında aile gelir düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür. Buna göre düşük, orta ve yüksek gelir düzeyine sahip ailelerden gelen ergenlerin duygusal zekâ puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu söylenebilir. Bulgular, aile gelir durumunun duygusal zekâ alt boyutları üzerinde belirgin bir farklılaşmaya neden olmadığını göstermektedir.

Kişilik özellikleri açısından değerlendirildiğinde, dışadönüklük boyutunda aile gelir durumuna göre anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (F=4.206, p<.05). Ortalama puanlar incelendiğinde, yüksek gelir düzeyine sahip ailelerden gelen ergenlerin dışadönüklük puan ortalamasının ($\bar{X}$=3.264), düşük gelir düzeyine sahip ailelerden gelen ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$=2.917) daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca gelir düzeyi arttıkça dışadönüklük puan ortalamalarında artış olduğu dikkat çekmektedir. Bu bulgu, aile gelir düzeyinin ergenlerin sosyal yönelim ve kişilerarası etkileşim özellikleri üzerinde etkili olabileceğini düşündürmektedir. Uyumluluk (F=0.227, p>.05), sorumluluk (F=0.333, p>.05) ve duygusal dengelilik (F=0.435, p>.05) boyutlarında aile gelir durumuna göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Benzer şekilde hayal gücü boyutunda da gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (F=2.610, p>.05). Bununla birlikte ortalama puanlar incelendiğinde, gelir düzeyi arttıkça hayal gücü puan ortalamalarında kısmi bir artış olduğu görülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, aile gelir durumunun duygusal zekâ alt boyutları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı; kişilik özellikleri içerisinde ise yalnızca dışadönüklük boyutunda anlamlı farklılaşmaya neden olduğu görülmektedir.

Tablo 9
Duygusal Zekâ Alt Boyutları ile Kişilik Özellikleri Arasındaki Korelasyon Analizi

Duygusal Zekâ Alt Boyutu	Dışadönüklük	Uyumluluk	Sorumluluk	Duygusal Dengelilik	Hayal Gücü
Anlama	.160**	.323**	.120*	-.085	.404**
Kolaylaştırma	.124*	.232**	.291**	.095	.098
Düzenleme	.236**	.204**	.262**	.297**	.180**

Not. Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır.
*p < .05, **p <.01.

Tablo 9' da yer alan, duygusal zekâ ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları, değişkenler arasında genel olarak pozitif yönlü ve düşük ile orta düzeyde anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermektedir. Bu durum, duygusal zekâ ile kişilik özelliklerinin birbiriyle ilişkili olmakla birlikte birbirinden farklılaşabilen çok boyutlu yapılar olduğunu ortaya koymaktadır. En dikkat çekici bulgulardan biri, duygusal zekânın anlama boyutu ile hayal gücü arasındaki ilişkinin görece daha güçlü olmasıdır (r = .404, p < .01). Bu bulgu, bireyin duyguları anlama becerisinin yaratıcılık, bilişsel esneklik ve yeni deneyimlere açıklıkla yakından ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca anlama boyutunun dışadönüklük (r = .160), uyumluluk (r = .323) ve sorumluluk (r = .120) ile pozitif yönlü ilişkiler göstermesi, duygusal farkındalığı yüksek bireylerin sosyal etkileşim ve sorumluluk boyutları arasındaki ilişkinin dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir. Buna karşın dengelilik ile olan ilişkinin anlamlı olmaması (p > .05), duyguları anlama becerisinin her zaman duygusal istikrarla doğrudan ilişkili olmayabileceğini göstermektedir. Duygusal zekânın kolaylaştırma boyutu incelendiğinde, dışadönüklük (r = .124), uyumluluk (r = .232) ve sorumluluk (r = .291) ile anlamlı ilişkiler gösterdiği görülmektedir. Özellikle sorumluluk ile olan ilişkinin görece daha belirgin olması, duygusal bilgiyi bilişsel süreçlerde kullanabilen bireylerin daha planlı, düzenli ve hedef odaklı davranma eğiliminde olabileceğini düşündürmektedir. Buna karşılık kolaylaştırma boyutunun dengelilik ve hayal gücü ile anlamlı bir ilişki göstermemesi (p > .05), bu boyutun daha çok bilişsel işlevlerle ve görev odaklı davranışlarla ilişkili olabileceğine işaret etmektedir. Duygusal zekânın düzenleme boyutu ise kişilik özelliklerinin tamamı ile anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler göstermektedir. Düzenleme boyutunun dışadönüklük (r = .236), uyumluluk (r = .204), sorumluluk (r = .262), dengelilik (r = .297) ve hayal gücü (r = .180) ile olan ilişkileri, duygusal tepkileri kontrol edebilme becerisinin hem sosyal hem de bireysel özelliklerle bütüncül bir biçimde bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle dengelilik ile olan ilişkinin görece daha yüksek olması, duygusal düzenleme becerisi yüksek bireylerin stresli durumlarda daha dengeli ve kontrollü tepkiler verebildiğini göstermektedir. Bu durum, duygusal düzenleme becerisinin bireyin psikolojik uyumu ve stresle başa çıkma kapasitesi açısından önemli bir rol oynayabileceğini düşündürmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, duygusal zekânın üç alt boyutu arasında düzenleme boyutunun kişilik özellikleriyle daha kapsamlı ve tutarlı ilişkiler sergilediği görülmektedir. Buna karşılık anlama ve kolaylaştırma boyutlarının daha seçici ilişkiler göstermesi, duygusal zekânın farklı bileşenlerinin kişilik yapısıyla farklı düzeylerde etkileşim içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, duygusal zekâ ile kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmakla birlikte, bu ilişkilerin düşük ve orta düzeyde kalması, söz konusu yapıların birbirinden bağımsız ancak ilişkili çok boyutlu yapılar olduğunu desteklemektedir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ

Bu araştırmada, ergenlerin duygusal zekâ düzeyleri ile beş faktör kişilik özelliklerinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve duygusal zekâ ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin yönü ile düzeyi incelenmiştir. Elde edilen bulgular, duygusal zekâ ile kişilik özelliklerinin birbiriyle ilişkili ancak tamamen örtüşmeyen yapılar olduğunu göstermektedir. Ergenlik dönemi; bireyin duygusal, sosyal ve kişilik gelişiminin yoğun biçimde sürdüğü kritik bir gelişim evresi olduğundan, bu iki yapının birlikte ele alınması ergenlerin psikososyal uyum süreçlerinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır (Steinberg, 2014; Mayer ve Salovey, 1997).

Araştırmanın ilk alt probleminde, duygusal zekânın cinsiyet, çocuk sayısı, sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu ile aile gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, duygusal zekâ alt boyutlarının demografik değişkenlere göre büyük ölçüde anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Özellikle sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve aile gelir düzeyi değişkenlerine göre duygusal zekânın anlama, kolaylaştırma ve düzenleme alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmaması, duygusal zekânın yalnızca sosyodemografik değişkenlerle açıklanamayacak çok boyutlu bir yapı olduğunu düşündürmektedir. Bu durum, duygusal zekânın yalnızca sosyodemografik değişkenlerle açıklanabilecek bir yapı olmadığını; bireyin yaşam deneyimleri, sosyal ilişkileri, aile içi iletişim biçimi ve çevresel etkileşimleriyle birlikte şekillendiğini düşündürmektedir. Mayer ve Salovey'e (1997) göre duygusal zekâ; duyguları algılama, anlama, kullanma ve düzenleme becerilerini içeren çok boyutlu bir yapı olduğundan, tek bir değişken üzerinden açıklanması sınırlı kalmaktadır.

Cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular, duygusal zekânın tüm alt boyutlarında değil, bazı boyutlarında farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Bu sonuç, alan yazında cinsiyetin duygusal zekâ üzerindeki etkisinin her boyutta aynı düzeyde ortaya çıkmadığını belirten çalışmalarla paralellik göstermektedir (Mayer vd., 2008; Sánchez-Álvarez vd., 2015). Kız ve erkek ergenlerin duygusal becerilerinde görülen farklılaşmaların, toplumsal cinsiyet rolleri ve sosyalleşme süreçleriyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Özellikle kız çocuklarının duygularını ifade etme ve empati kurma yönünde daha fazla desteklenmesi; erkek çocuklarının ise duygularını kontrol etmeye yönelik beklentilerle yetiştirilmesi, bazı duygusal zekâ boyutlarında farklılaşmalara neden olabilmektedir. Bununla birlikte kolaylaştırma boyutunda cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmaması, duyguların düşünme ve karar verme süreçlerinde kullanılmasına ilişkin becerilerin kız ve erkek ergenlerde benzer düzeyde olabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, bu farklılıkların tüm alt boyutlarda görülmemesi, duygusal zekânın yalnızca cinsiyete bağlı olarak gelişen bir yapı olmadığını göstermektedir.

Çocuk sayısı değişkenine ilişkin bulgular incelendiğinde, duygusal zekânın özellikle anlama boyutunda anlamlı farklılık bulunduğu; kolaylaştırma ve düzenleme boyutlarında ise anlamlı farklılık görülmediği belirlenmiştir. Bu sonuç, çocuk sayısının özellikle duyguları anlama ve yorumlama süreçleriyle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Ancak kolaylaştırma ve düzenleme boyutlarında anlamlı farklılık bulunmaması, çocuk sayısının duygusal zekânın bütün bileşenleri üzerinde aynı düzeyde belirleyici olmayabileceğini göstermektedir. Bu durumun açıklanmasında yalnızca ailedeki çocuk sayısına değil, aile içindeki etkileşim ve ilişkilerin niteliğine de dikkat edilmesi gerektiği söylenebilir. Nitekim ergenlerle yürütülen araştırmalarda, aile işlevselliği ve aile içi ilişkilerin duygusal zekânın bazı boyutlarıyla anlamlı biçimde ilişkili olduğu ortaya konulmuştur (Pérez-Fuentes vd., 2021). Benzer şekilde, aile bütünlüğü, duyguların ifade edilmesi ve aile içi çatışma gibi özelliklerin ergenlerin duygusal süreçleriyle ilişkili olabileceği bildirilmektedir (Peláez-Fernández vd., 2024). Bununla birlikte, ailedeki çocuk sayısının duygusal zekânın farklı boyutları üzerindeki etkisinin doğrudan ve tek başına açıklayıcı olduğunu söylemek güçtür. Bu nedenle mevcut bulgu, çocuk sayısının duygusal zekânın belirli bir boyutuyla ilişkili olabileceğini, ancak duygusal zekânın tüm boyutlarını açıklayan tek bir değişken olarak değerlendirilmemesi gerektiğini düşündürmektedir.

Sınıf düzeyi değişkenine ilişkin bulgularda ise duygusal zekânın anlama, kolaylaştırma ve düzenleme alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür. Bu durum, mevcut araştırmanın örnekleminde duygusal zekânın söz konusu boyutlarının sınıf düzeyine göre farklılaşmadığını göstermektedir. Bununla birlikte, literatürde yaş ve gelişim dönemine ilişkin farklı bulgulara rastlanmaktadır. Örneğin Garaigordobil (2020), 12–17 yaş aralığındaki ergenlerle gerçekleştirdiği çalışmada 12–14 yaş grubunun duygu anlama ve duygu düzenleme puanlarının 15–17 yaş grubuna göre daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Buna karşılık 2024 yılında gerçekleştirilen geniş örneklemli bir çalışmada, ergenlik boyunca toplam duygusal zekâ düzeyinin ve bazı duygusal becerilerin yaşla birlikte değişebildiği gösterilmiştir (The development of ability emotional intelligence during adolescence, 2024). Bu farklı bulgular, duygusal zekânın gelişiminin yalnızca yaş veya sınıf düzeyi üzerinden

açıklanamayabileceğini düşündürmektedir. Aynı sınıf düzeyindeki bireylerin aile yapısı, sosyal çevre, okul deneyimleri ve kişilerarası ilişkiler bakımından farklı deneyimlere sahip olmaları da duygusal gelişim süreçlerinde farklılıkların ortaya çıkmasına katkı sağlayabilir. Nitekim ergenlik döneminde aile işlevselliği ve sosyal destek ile duygusal zekânın bazı boyutları arasında ilişkiler bulunduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur (Pérez-Fuentes vd., 2021). Bu nedenle, mevcut araştırmada sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmaması, duygusal zekânın gelişiminde sınıf düzeyinin tek başına açıklayıcı bir değişken olmayabileceğine işaret etmektedir.

Anne ve baba eğitim düzeyi ile aile gelir düzeyine ilişkin bulgular da duygusal zekâ alt boyutlarında genel olarak sınırlı farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve aile gelir düzeyine göre duygusal zekânın tüm alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmaması, duygusal zekâ becerilerinin yalnızca ebeveynlerin eğitim düzeyi ya da ailenin ekonomik koşullarıyla açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Bu sonuç, duygusal zekânın sosyoekonomik değişkenlerden tamamen bağımsız olmadığını ancak yalnızca bu değişkenlerle açıklanabilecek bir yapı da olmadığını ortaya koymaktadır. Aile içi iletişim biçimi, ebeveyn tutumları, duygusal destek düzeyi ve sosyal çevre gibi unsurların duygusal zekâ gelişiminde daha belirleyici olabileceği düşünülmektedir (Bar-On, 1997; Schutte vd., 1998).

Araştırmanın ikinci alt probleminde, kişilik modellerinin cinsiyet, çocuk sayısı, sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu ile aile gelir düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bulgular, kişilik özelliklerinin bazı boyutlarının demografik değişkenlere göre farklılaştığını göstermektedir. Bununla birlikte kişilik özelliklerinin tüm boyutlarında anlamlı farklılık bulunmaması, demografik değişkenlerin kişilik gelişimi üzerindeki etkisinin seçici ve boyuta özgü olduğunu göstermektedir. Bu durum, kişilik özelliklerinin çevresel ve sosyodemografik koşullara karşı duygusal zekâya kıyasla daha duyarlı olabileceğini düşündürmektedir. Kişilik gelişiminin; bireyin yetiştiği aile ortamı, sosyal çevresi, kültürel yapısı ve yaşam deneyimleriyle daha doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir (Costa ve McCrae, 1992).

Cinsiyet değişkenine göre kişilik özelliklerinde ortaya çıkan farklılıklar, alan yazındaki çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Özellikle toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin sosyal ilişkileri, duygu ifade biçimleri ve davranış örüntüleri üzerinde etkili olabilmektedir (Costa vd., 2001). Bu nedenle ergenlik döneminde kişilik özelliklerinin bazı boyutlarında kız ve erkek öğrenciler arasında farklılaşmalar görülmesi beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir. Ancak sorumluluk boyutunda cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmaması, planlı davranma, görev bilinci ve öz denetim gibi özelliklerin kız ve erkek ergenlerde benzer düzeyde gelişmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Çocuk sayısı değişkenine ilişkin bulgular, kişilik özelliklerinin bazı boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Özellikle sorumluluk ve hayal gücü boyutlarında görülen farklılaşmalar, aile içindeki sosyal deneyimlerin ve bireyin içinde bulunduğu aile ortamının kişilik gelişimiyle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Kardeş sayısının fazla olduğu ailelerde paylaşma, iş birliği ve sorumluluk üstlenme gibi sosyal deneyimlerin daha sık yaşanabilmesi, sorumluluk ve kişilerarası etkileşimle ilişkili kişilik özellikleri açısından farklılıkların ortaya çıkmasında rol oynayabilir. Bununla birlikte, bu ilişkinin yalnızca kardeş sayısıyla açıklanamayacağı; aile içi ilişkilerin niteliği, ebeveyn tutumları ve bireye sunulan sosyal deneyimler gibi farklı etkenlerin de dikkate alınması gerektiği belirtilmelidir. Nitekim kişilik gelişiminin hem bireysel özellikler hem de bireyin içinde bulunduğu sosyal ve ailevi çevre ile etkileşim içerisinde şekillendiği kabul edilmektedir. Buna karşılık dışadönüklük, uyumluluk ve duygusal dengelilik boyutlarında çocuk sayısına göre anlamlı farklılık bulunmaması, ailedeki çocuk sayısının kişiliğin sosyal yönelim, kişilerarası uyum ve duygusal istikrarla ilişkili tüm boyutlarıyla aynı biçimde ilişkili olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla mevcut bulgular, çocuk sayısının kişilik özelliklerinin bazı boyutlarıyla ilişkili olabileceğini, ancak kişiliğin bütün boyutlarını açıklayan tek başına belirleyici bir değişken olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sınıf düzeyi değişkenine göre kişilik özellikleri incelendiğinde, bazı boyutlarda sınırlı farklılıkların ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle hayal gücü/açıklık boyutunda görülen farklılaşma, ergenlik döneminde bireylerin eğitimsel deneyimleri, ilgi alanları, sosyal çevreleri ve geleceğe yönelik düşüncelerindeki değişimlerle ilişkili olabilecek bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, bu farklılaşmanın doğrudan sınıf düzeyindeki ilerlemeden kaynaklandığı şeklinde bir nedensellik kurulması mümkün değildir. Ergenlik döneminde kişilik özelliklerinin gelişimi, yaş ve eğitim deneyimlerinin yanı sıra bireysel farklılıklar ve sosyal çevre gibi çeşitli faktörlerin etkileşimiyle şekillenebilmektedir. Buna karşılık dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve duygusal dengelilik boyutlarında sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmaması, bu özelliklerin mevcut araştırmanın örnekleminde sınıf düzeylerine göre belirgin bir farklılaşma göstermediğine işaret etmektedir. Bu bulgu, kişilik

özelliklerinin ergenlik döneminde yalnızca sınıf düzeyi üzerinden açıklanamayacağını ve kişilik gelişiminin daha geniş bir bireysel ve çevresel bağlam içerisinde ele alınması gerektiğini düşündürmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, araştırmada sınıf düzeyine göre yalnızca hayal gücü/açıklık boyutunda anlamlı farklılık bulunması, kişiliğin farklı boyutlarının gelişimsel süreçlere aynı biçimde tepki vermeyebileceğini ve kişilik özelliklerinin çok boyutlu yapısının dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Anne ve baba eğitim düzeyi ile aile gelir düzeyine göre kişilik özelliklerinde görülen farklılaşmalar ise sosyoekonomik ve kültürel koşulların kişilik gelişimi üzerindeki etkisini desteklemektedir. Ailelerin eğitim düzeyi, çocukların sosyal çevrelerini, akademik beklentilerini ve yaşam deneyimlerini etkileyebilmektedir. Benzer şekilde aile gelir düzeyi de bireylerin sosyal etkinliklere katılımı, kültürel olanaklara erişimi ve yaşam deneyimleri üzerinde belirleyici olabilmektedir. Bu durum, kişilik gelişiminin çevresel faktörlerden etkilenebilen dinamik bir süreç olduğunu göstermektedir (Sutin vd., 2017). Bununla birlikte anne eğitim düzeyine göre uyumluluk, sorumluluk ve duygusal dengelilik boyutlarında; baba eğitim düzeyine göre ise uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengelilik ve hayal gücü boyutlarında anlamlı farklılık bulunmaması, ebeveyn eğitim düzeyinin kişilik özelliklerinin tüm boyutları üzerinde aynı düzeyde etkili olmadığını göstermektedir. Aile gelir düzeyinde de yalnızca dışadönüklük boyutunda anlamlı farklılık görülmesi, sosyoekonomik koşulların daha çok kişiliğin sosyal yönelimle ilişkili boyutunda ayırt edici olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde ise kişilik modellerinin belirli boyutlarıyla duygusal zekâ alt boyutları arasındaki ilişkinin yönü ve düzeyi incelenmiştir. Bulgular, duygusal zekânın anlama, kolaylaştırma ve düzenleme alt boyutları ile kişilik özellikleri arasında genel olarak pozitif yönlü, düşük ve orta düzeyde anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermektedir. Özellikle duygusal zekânın düzenleme boyutunun kişilik özellikleriyle diğer alt boyutlara kıyasla daha güçlü ilişkiler göstermesi dikkat çekmektedir. Bu durum, duygusal düzenleme becerisinin bireyin davranışsal kontrolü, stresle başa çıkma becerisi ve sosyal uyumu açısından önemli bir işlev üstlendiğini düşündürmektedir.

Duygusal zekânın anlama boyutunun özellikle hayal gücü/açıklık boyutuyla ilişkili olması, duyguları anlama becerisinin bilişsel esneklik ve farklı bakış açılarını değerlendirebilme kapasitesiyle bağlantılı olabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte anlama boyutunun duygusal dengelilik ile anlamlı ilişki göstermemesi, duyguları anlama becerisinin her durumda duygusal istikrarla doğrudan bağlantılı olmayabileceğini düşündürmektedir. Benzer şekilde kolaylaştırma boyutunun sorumluluk ve uyumlulukla ilişkili olması, duyguların düşünme ve karar verme süreçlerinde işlevsel biçimde kullanılmasının sosyal uyum ve öz denetimle ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Kolaylaştırma boyutunun duygusal dengelilik ve hayal gücü ile anlamlı ilişki göstermemesi ise bu boyutun kişiliğin tüm alanlarıyla değil, daha çok görev odaklılık ve kişilerarası uyumla ilişkili olabileceğini göstermektedir.

Duygusal zekânın düzenleme boyutunun dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve duygusal dengelilik ile anlamlı ilişkiler göstermesi ise bireyin duygularını kontrol edebilme becerisinin sosyal ilişkiler, özdenetim ve psikolojik uyum açısından önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Düzenleme boyutunun kişilik özelliklerinin tamamıyla anlamlı ve pozitif ilişkiler göstermesi, duygu düzenleme becerisinin kişilik yapısıyla en geniş düzeyde bağlantılı duygusal zekâ bileşeni olduğunu düşündürmektedir. Bu sonuçlar, duygusal zekâ ile kişilik özelliklerinin birbirinden bağımsız yapılar olmadığını ancak tamamen aynı yapıyı da temsil etmediğini göstermektedir. Nitekim Petrides ve Furnham (2001) ile Petrides, Pita ve Kokkinaki (2007) tarafından yapılan çalışmalar da duygusal zekâ ile kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu ancak duygusal zekânın kendine özgü açıklayıcı bir yönünün olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, bu araştırmadan elde edilen bulgular, ergenlerde duygusal zekâ ve kişilik özelliklerinin çok boyutlu yapılar olduğunu göstermektedir. Duygusal zekâ alt boyutlarının demografik değişkenlere göre sınırlı düzeyde farklılaştığı; buna karşılık kişilik özelliklerinin bazı boyutlarının sosyodemografik değişkenlerden daha fazla etkilenebildiği görülmüştür. Anlamsız bulgular değerlendirildiğinde ise duygusal zekâ alt boyutlarının sınıf düzeyi, ebeveyn eğitim durumu ve aile gelir düzeyi gibi değişkenlere göre belirgin biçimde farklılaşmaması; bu yapının tekil demografik değişkenlerden çok daha geniş sosyal-duygusal yaşantılarla ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Kişilik özelliklerinde ise anlamlı farklılıkların belirli boyutlarla sınırlı kalması, kişilik gelişiminin de tüm demografik değişkenlerden aynı biçimde etkilenmediğini göstermektedir. Ayrıca duygusal zekâ ile kişilik özellikleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunması, bu iki yapının ergenlerin psikolojik ve sosyal gelişim süreçlerinde birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, ergenlerin duygusal becerilerini geliştirmeye yönelik okul temelli çalışmaların artırılması, aile içi iletişimi destekleyici uygulamaların yaygınlaştırılması ve ergenlerin sosyal-duygusal gelişimlerini destekleyen bütüncül programların geliştirilmesi önemli görülmektedir.

6. ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda geliştirilen öneriler aşağıda ilgili paydaşlar çerçevesinde sunulmuştur:

Eğitimcilere Yönelik Öneriler

- Okullarda ergenlerin duygusal zekâ becerilerini geliştirmeye yönelik yapılandırılmış programlara daha fazla yer verilmelidir.
- Özellikle duygu düzenleme, empati geliştirme ve sosyal becerilerin güçlendirilmesine yönelik etkinlikler ders içi ve ders dışı uygulamalara entegre edilmelidir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri kapsamında öğrencilerin duygusal farkındalıklarını artırmaya yönelik bireysel ve grup çalışmaları planlanmalıdır.
- Öğretmenlerin duygusal zekâ konusunda farkındalıklarını artırmaya yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir.

Ailelere Yönelik Öneriler

- Aileler, ergenlerin duygusal gelişim süreçleri hakkında bilgilendirilmeli ve destekleyici ebeveynlik tutumları geliştirmeleri teşvik edilmelidir.
- Ebeveynlerin çocuklarıyla açık iletişim kurmaları, duygularını ifade etmelerine fırsat tanımaları ve empatik yaklaşım sergilemeleri önemlidir.
- Aile içi etkileşimlerin olumlu ve destekleyici olması, ergenlerin hem duygusal zekâ hem de kişilik gelişimi üzerinde olumlu etkiler yaratacaktır.

Uygulayıcılara (Psikolojik Danışmanlar ve Uzmanlara) Yönelik Öneriler

- Psikolojik danışma süreçlerinde ergenlerin duygusal düzenleme becerilerini geliştirmeye yönelik müdahale programları uygulanmalıdır.
- Sosyal beceri eğitimi, stresle başa çıkma ve duygu yönetimi gibi alanlarda grup çalışmaları planlanabilir.
- Risk grubunda yer alan ergenlere yönelik önleyici ve destekleyici programlar geliştirilmelidir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Gelecek araştırmalarda farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip daha geniş örneklemlerle çalışmalar yürütülmelidir.
- Boylamsal araştırma desenleri kullanılarak duygusal zekâ ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin zaman içindeki değişimi incelenmelidir.
- Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak ergenlerin duygusal deneyimleri ve kişilik gelişimleri daha derinlemesine ele alınabilir.
- Farklı değişkenlerin (akran ilişkileri, okul iklimi, ebeveyn tutumları vb.) duygusal zekâ ve kişilik üzerindeki etkileri birlikte incelenebilir.

Kaynakça

Andrei, F., Siegling, A. B., Aloe, A. M., Baldaro, B., & Petrides, K. V. (2016). The incremental validity of the Trait Emotional Intelligence Questionnaire (TEIQue): A systematic review and meta-analysis. *Journal of Personality Assessment, 98*(3), 261–276. https://doi.org/10.1080/00223891.2015.1084630

Arnett, J. J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American Psychologist*, 54(5), 317–326. https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.5.317

Barragán Martín, A. B., Molero Jurado, M. del M., Pérez-Fuentes, M. del C., Oropesa Ruiz, N. F., Martos Martínez, Á., Simón Márquez, M. del M., & Gázquez Linares, J. J. (2021). Interpersonal support, emotional intelligence and family function in adolescence. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 18*(10), 5145. https://doi.org/10.3390/ijerph18105145

Bar-On, R. (1997). The Emotional Quotient Inventory (EQ-i): A test of emotional intelligence. Multi-Health Systems.

Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI). *Psicothema*, 18(Suppl.), 13–25.

Brackett, M. A., & Mayer, J. D. (2003). Convergent, discriminant, and incremental validity of competing measures of emotional intelligence. *Personality and Social Psychology Bulletin, 29*(9), 1147–1158. https://doi.org/10.1177/0146167203254596

Brackett, M. A., Rivers, S. E., & Salovey, P. (2011). Emotional intelligence: Implications for personal, social, academic, and workplace success. *Social and Personality Psychology Compass,* 5(1), 88–103. https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2010.00334.x

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992*). Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual.* Psychological Assessment Resources.

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the revised NEO personality inventory. *Journal of Personality Assessment, 64*(1), 21–50. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6401_2

Costa, P. T., Terracciano, A., & McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: Robust and surprising findings. *Journal of Personality and Social Psychology, 81*(2), 322–331. https://doi.org/10.1037/0022-3514.81.2.322

Dunn, J. (2007). Siblings and socialization. L. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* içinde (ss. 309–327). Guilford Press.

Extremera, N., & Fernández-Berrocal, P. (2006). Emotional intelligence as predictor of mental, social, and physical health in university students. *The Spanish Journal of Psychology, 9*(1), 45–51. https://doi.org/10.1017/S1138741600005965

Fernández-Berrocal, P., & Extremera, N. (2006). Emotional intelligence: A theoretical and empirical review of its first 15 years of history. *Psicothema, 18*(Suppl.), 7–12.

Falbo, T., & Polit, D. F. (1986). Quantitative review of the only child literature: Research evidence and theory development. *Psychological Bulletin, 100*(2), 176–189. https://doi.org/10.1037/0033-2909.100.2.176

Falbo, T. (2012). Only children: An updated review. *Journal of Individual Psychology, 68*(1), 38–49.

Garaigordobil, M. (2020). Intrapersonal emotional intelligence during adolescence: Sex differences, connection with other variables, and predictors. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education, 10*(3), 899–914. https://doi.org/10.3390/ejihpe10030064

George, D., & Mallery, P. (2010). SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference (10th ed.). Pearson.

Goldberg, L. R. (1993). The structure of phenotypic personality traits. American Psychologist, 48(1), 26–34. https://doi.org/10.1037/0003-066X.48.1.26

Goleman, D. (1995). Emotional intelligence. Bantam Books.

John, O. P., & Srivastava, S. (1999). The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* içinde (2. bs., ss. 102–138). Guilford Press.

Karasar, N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler. Nobel Yayın Dağıtım.

Kayıhan, Ş. N., & Arslan, S. (2016). Emotional Intelligence Scale: A study of scale adaptation. FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, (7), 137–145.

Lee, S., & Kwak, K. (2011). The development and validation of the Emotional Intelligence Scale. Korean Journal of Developmental Psychology, 24(1), 1–20.

Mayer, J. D., & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? P. Salovey & D. Sluyter (Eds.), Emotional development and emotional intelligence: Educational implications içinde (ss. 3–31). Basic Books.

Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. *Psychological Inquiry, 15*(3), 197–215. https://doi.org/10.1207/s15327965pli1503_02

Mayer, J. D., Roberts, R. D., & Barsade, S. G. (2008). Human abilities: Emotional intelligence. *Annual Review of Psychology, 59*, 507–536. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.59.103006.093646

McCrae, R. R., & John, O. P. (1992). An introduction to the Five-Factor Model and its applications. *Journal of Personality, 60*(2), 175–215. https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1992.tb00970.x

Megías-Robles, A., Gutiérrez-Cobo, M. J., Fernández-Berrocal, P., Gómez-Leal, R., & Cabello, R. (2024). The development of ability emotional intelligence during adolescence. *Personality and Individual Differences, 224*, 112642. https://doi.org/10.1016/j.paid.2024.112642

Peláez-Fernández, M. A., Mérida-López, S., Yudes, C., & Extremera, N. (2024). How can the social family climate contribute to emotional intelligence in preventing suicidal ideation and promoting life satisfaction among adolescents? *Applied Research in Quality of Life, 19*(5), 2915–2932. https://doi.org/10.1007/s11482-024-10354-5

Petrides, K. V., & Furnham, A. (2001). Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European Journal of Personality, 15*(6), 425–448. https://doi.org/10.1002/per.416

Petrides, K. V., Pita, R., & Kokkinaki, F. (2007). The location of trait emotional intelligence in personality factor space. British Journal of Psychology, 98(2), 273–289. https://doi.org/10.1348/000712606X120618

Polit, D. F., & Falbo, T. (1988). The intellectual achievement of only children. *Journal of Biosocial Science, 20*(3), 275–285. https://doi.org/10.1017/S0021932000016595

Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality, 9*(3), 185–211. https://doi.org/10.2190/DUGG-P24E-52WK-6CDG

Sánchez-Álvarez, N., Extremera, N., & Fernández-Berrocal, P. (2015). The relation between emotional intelligence and subjective well-being: A meta-analytic investigation. *The Journal of Positive Psychology, 11*(3), 276–285. https://doi.org/10.1080/17439760.2015.1058968

Schutte, N. S., Malouff, J. M., Hall, L. E., Haggerty, D. J., Cooper, J. T., Golden, C. J., & Dornheim, L. (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences, 25*(2), 167–177. https://doi.org/10.1016/S0191-8869(98)00001-4

Schutte, N. S., Malouff, J. M., Thorsteinsson, E. B., Bhullar, N., & Rooke, S. E. (2007). A meta-analytic investigation of the relationship between emotional intelligence and health. *Personality and Individual Differences, 42*(6), 921–933. https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.09.003

Steinberg, L. (2014). Age of opportunity: Lessons from the new science of adolescence. Houghton Mifflin Harcourt.

Sumbas, E., & Erdemir, N. (2021). Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile duygu düzenleme arasındaki ilişki. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 39*, 117–125. https://doi.org/10.14582/DUZGEF.2021.170

Sutin, A. R., Stephan, Y., Luchetti, M., & Terracciano, A. (2017). Socioeconomic status and personality development across adulthood. *Journal of Personality, 85*(3), 218–230. https://doi.org/10.1111/jopy.12226

Tatar, A. (2017). Büyük Beş-50 kişilik testinin Türkçeye çevirisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 18(1), 51–61.

Yañez, A. M., Bennasar-Veny, M., Leiva, A., & García-Toro, M. (2020). Implications of personality and parental education on healthy lifestyles among adolescents. *Scientific Reports, 10*(1), 7911. https://doi.org/10.1038/s41598-020-64844-6

Zeidner, M., Matthews, G., & Roberts, R. D. (2009). What we know about emotional intelligence: How it affects learning, work, relationships, and mental health. MIT Press.